

ЗАГАДКА ВАВИЛОНСЬКОЇ ВЕЖІ

«І була вся земля – одна мова та слова одні. І сталося, як рушали вони (люди – А.Д.) зо Сходу, то в Шинеарському краї рівнину знайшли і оселилися там... І сказали вони:

«Тож місто збудуймо собі та башту, а вершина її аж до неба...» І промовив Господь:

«Один це народ, і мова одна для всіх них, а це ось початок їх праці.

Не буде тепер нічого для них неможливого, що вони замишляли чинити.

Тож зійдімо і змішаймо там їхні мови, щоб не розуміли вони мови один одного».

І розпорозив їх звідти Господь по поверхні всієї землі, – і вони перестали будувати те місто. І тому то названо ймення йому: «Вавилон», бо там помішав Господь мову всієї землі».

Андрій Дмитрук
кіносценарист,
письменник-фантаст,
тележурналіст,
громадський діяч

Звичайно, всі пам'ятають це місце Старого Завіту в одинадцятому розділі книги «Буття». Виноска в Біблії дає переклад слова: «Вавилон – помішання»... З волі Господньої люди заговорили різними мовами – будівництво припинилося, а колишні будівельники стали різними народами. Географічна вказівка події точна: земля Шинеар (Сеннаар) знаходиться в нижній течії річок Тигр та Євфрат. Але щодо інших компонентів міфу...

Довгий час легенду про Вавилонську вежу (давньоєврейською – Мігдал Бавел) вважали лише символічною притчею на тему людської зарозумілості або ж ревності Бога. Але ось наприкінці XIX століття було виявлено точне місцезнаходження великого міста Вавилон. За сотні кілометрів на південь від Багдада багато століть височіли пустельні пагорби з плоскими вершинами і стрімкими схилами. Місцеві жителі вважали їх за природні деталі рельєфу. На зручних вершинах розбивали свої намети кочівники-бедуїни. І саме сюди 1899 року вирушив німецький археолог **Роберт Кольдевей**: чуття підказувало йому – ця місцевість обіцяє великі знахідки!

Удача прийшла до Кольдевея в перші ж дні і не залишала протягом наступних п'ятнадцяти років. За цей час він разом із двома сотнями місцевих робітників буквально воскресили з небуття столицю давньої держави. Вавилон був грандіозний! Спочатку робітники розкопали стіну із сирцевої цегли завширшки сім метрів і заввишки дванадцять (височина сучасного 4-поверхового будинку!). Але це була зовнішня огорожа Вавилону. На відстані дванадцяти метрів від неї відкрилася інша, внутрішня стіна – з обпаленої цегли, завтовшки майже вісім метрів; а там розкопали і третю стіну 3-метрової товщини і глибокий, викладений цеглою рів!

Врешті-решт помічники Кольдевея оголили руїни воістину колосальної споруди. Один бік її квадратного фундаменту мав дев'яносто метрів! Коли згодом вченим удалося встановити справжні розміри будівлі, то виявилося, що до руйнування її височина перевищувала 90-метрову позначку. Вежа (або, як зазвичай називають подібні споруди Межиріччя, зіккурат) складалася з восьми ярусів: один – нижній – у вигляді паралелепіпеда та сім над ним – спіраллю. На самій вершині стояв храм покровителя Вавилону бога **Мардука**. Власне, вся вежа служила святилищем, але з неї також проводилися астрономічні спостереження (чи не звідси небувало високі для давніх часів знання вавилонян про зоряне небо та шляхи планет?). З різних боків до вежі

примикали культові та господарські споруди, сади. Сама вона називалася – «Етеменанки», що означає «будинок, де сходяться небеса із землею». За тисячоліття зіккурат кілька разів відновлювали та перебудовували. Коли його звели вперше – невідомо.

Ймовірно, він уже існував під час правління давньовавильонського царя **Хаммурані** (1792–1750 рр. до н. е.). Ассирійський цар **Сіннахеріб** у 689 р. до н. е. зруйнував Вавилон разом із Етеменанки. Зіккурат був відновлений царем **Навуходоносором II**... і через сотню років знову зруйнований перським володарем **Ксерксом**!

На жаль, після перського розгрому вже ніхто не відновлював Етеменанки. Гігантські руїни побачив **Олександр Македонський** на своєму шляху до Індії. Вражений їхньою грандіозністю, він довго стояв перед ними, а потім на два місяці затримав там своє військо. Весь цей час солдати великого полководця прибирали сміття, що накопичилося серед руїн, віддаючи данину пам'яті втраченій величчю.

Євреї, насильно переселені **Навуходоносором** до Вавилону після знищення Юдейського царства, очевидно, були вражені розмірами зіккурата. Пізніше безіменний автор «Буття» (за переказом, пророк **Мойсей**) відтворив це враження вже у вигляді міфу про Вавилонську вежу та розпорошення народів.

Але ця легенда є не тільки в Біблії. Вавилонський жрець та історик **Бероз** залишив такий запис: «Розповідають, що перші люди, пишаючись своєю силою та величчю, стали зневажати богів і почали вважати себе вищими за них. Вони збудували високу вежу на тому місці, де тепер знаходиться Вавилон. Ця вежа вже майже торкалася небес, як раптом вітри прийшли на допомогу богам і перекинули споруду на будівельників. Руїни отримали назву «Бабель». До того часу люди говорили однією мовою, але боги змусили їх говорити різними наріччями».

Відзначимо про себе: «на тому місці, де тепер перебуває Вавилон». Тобто, на думку Бероза, зіккурат було зведено ще тоді, коли не існувало ще ані міста, ані держави. Іншими словами, раніше, ніж у XXIII столітті до н. е. Оскільки саме тоді, за висновками істориків, було закладено шумерське місто Кадінгір, пізніше назване Баб-Іллу – Вавилон... До речі, обидві назви перекладаються однаково: «Ворота бога».

А ось тепер головна загадка міфу. Легенда про будівництво вежі «до неба» і про божий гнів

на будівельників, що зарвалися, була відома не тільки в Межиріччі!

Побутує такий гімалайський міф. Якось біля гори Канченджанги (третій за висотою восьми-тисячник світу, 8586 метрів) вожді місцевого народу лепча вирішили збудувати вежу до неба... з горщиків. Коли ця вежа була вже високою, люди, які знаходилися внизу, розсердилися за щось на «верхолазів», розбили горщики біля основи, і вежа впала. Будівельники, що залишилися живими, розбіглися в різні райони Гімалаїв.

Подібний міф є й у в'єтнамців, тільки там замість горщиків «діють» ступки.

Де Межиріччя, а де В'єтнам та Гімалаї... Але мало того! Міф побутував і за океаном, у Новому Світі. Ось його варіант у викладі індіанців-тольтеків (Мексика): «Після потопу небагато людей виціліло. А коли люди знову розмножилися, збудували високу вежу... Але мови їх раптом змішалися; вони не змогли більше розуміти один одного і вирушили жити у різні частини землі».

Додамо ще одну подробицю. У деяких переказах, що існують в Америці, вежа «до неба» називається... «Ворота бога»!

Повідомлення про те, що колись усі люди говорили однією мовою, а потім, зазнавши гніву богів, стали різномовними і розпорошилися по землі, можна знайти і в індуїстських, і в буддистських текстах, і в папірусах стародавнього Єгипту.

Що ж це за подія, відома всьому стародавньому людству, стоїть за цим воістину всесвітнім міфом? Поки що відповіді немає... ■

